

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Богача Кирила Сергійовича** на тему: **«Удосконалення економічного механізму управління природокористуванням у вуглевидобувному регіоні»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

Актуальність теми дисертації

Сучасний стан економіки обумовлений збільшенням антропогенного впливу на довкілля, значними обсягами техногенних відходів та високим рівнем порушення природного середовища. Багато в чому таке становище є наслідком недосконалості діючих еколого-економічних механізмів природокористування й охорони навколишнього середовища. Велике техногенне навантаження з боку вугледобувних підприємств на прилеглі території призводить до незадовільних умов життєдіяльності людини, тварин, рослин і з ним пов'язані найбільші природно-ресурсні обмеження економічного розвитку промислових регіонів. Саме тому ця проблема потребує наукового та практичного розв'язання у найкоротші строки.

Говорячи про актуальність теми дисертації, слід зазначити, що дослідження впливу геотехнічних систем на еколого-економічну ситуацію сьогодні проводяться в недостатньому обсязі, мають більш узагальнене теоретичне тлумачення. Тому належної уваги набувають науково-прикладні дослідження, спрямовані на висвітлення економічних аспектів попередження або усунення наслідків експлуатації родовищ корисних копалин, що визначають як економічний розвиток, так і екологічний стан промислово розвинених територій. Тему дисертаційна робота здобувача є актуальною та важливою для наукового обґрунтування.

Роботу виконано відповідно до наукового напрямку досліджень кафедри менеджменту виробничої сфери Державного вищого навчального закладу

«Національний гірничий університет» Міністерства освіти і науки України, в рамках якого виконано науково-дослідні теми: «Обґрунтування методів та засобів підвищення ефективності функціонування системи управління гірничодобувних підприємств» (номер держреєстрації 0113U003342, 2013-2015 рр.), особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні доцільності імплементації принципів екологічного менеджменту в систему управління вуглевидобувним підприємством; «Розробка теоретико-методологічного та програмно-технічного забезпечення процесів управління гармонійним розвитком гірничопромислових систем в економіці України» (номер держреєстрації 0113U000405, 2013-2015 рр.), особистий внесок автора полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці наукового інструментарію оптимізації інвестиційного забезпечення природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Наукові положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації і виносяться на захист, є обґрунтованими. Вони базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених з питань формування економічного механізму управління природокористуванням у вуглевидобувному регіоні та узгодження природоохоронної політики вуглевидобувних підприємств-забруднювачів з регіональними програмами сталого розвитку.

В процесі проведення дослідження та обґрунтування висновків і рекомендацій використано інформаційну базу, яку становлять нормативно-правові акти України, офіційні статистичні та інформаційно-аналітичні матеріали Державної служби статистики України, дані фінансової та статистичної звітності промислових підприємств, наукових та офіційних статистичних матеріалів мережі Internet, результати проведених автором наукових досліджень.

Для вирішення поставлених у дисертації завдань автором використано широке коло сучасних методів дослідження: логічного узагальнення, систематизації, економіко-статистичні методи, кореляційно-регресійний аналіз, економіко-математичне моделювання.

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та автореферату підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації і виносяться на захист.

За змістом дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовано автором у логічній послідовності в процесі викладання змісту дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження

Отримані результати дослідження характеризуються науковою новизною та практичною значимістю. Для удосконалення економічного механізму управління природокористуванням у вуглевидобувному регіоні, автором запропоновано використання сукупності фінансових інструментів впливу на вуглевидобувні підприємства (с. 129) та включення у їх систему управління принципів екологічного менеджменту (с. 30-31).

На основі дослідження теоретичних основ організації фінансування природоохоронних заходів вуглевидобувних підприємств у дисертаційній роботі розглянуто можливість залучення коштів для фінансування природоохоронних заходів із використанням трансфертного ціноутворення при встановленні тарифів на електроенергію для кінцевих споживачів (с. 126-127).

Заслуговує на увагу те, що автором теоретично обґрунтовано соціо-еколого-економічний ефект від впровадження ресурсозберігаючих технологій на вуглевидобувних підприємствах під час реалізації ними природоохоронних заходів, адже залучення в переробку сировини відвалів забезпечує підвищенню продуктивності праці за рахунок повної переробки вже видобутої сировини, яка

є вже готовим напівпродуктом і знаходиться поблизу діючих підприємств (с. 50-52).

Перевагою запропонованого автором принципу збалансованого співвідношення між окремими видами земельних угідь при управлінні раціональним землекористуванням у вуглевидобувному регіоні є проведення рекультивації з урахуванням особливостей посттехногенного ландшафту, що в свою чергу сприяє відновленню та створенню нових стійких екосистем та збереженню еколого-економічного потенціалу вуглевидобувного регіону (с. 97-99).

Слід зазначити, що запропонований автором науковий інструментарій розподілу інвестицій між природоохоронними заходами вуглевидобувних підприємств передбачає визначення на основі динамічного моделювання оптимальних обсягів фінансування заходів щодо забезпечення процесу видобування, заходів з рекультивації земель, порушених гірничими роботами, та заходів із закладки відпрацьованого простору вугільних шахт. Важливим є урахування у моделі обмежень з площі рекультивації, швидкості збільшення обсягів закладеної породи та кількості видобутого вугілля (с.156).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати дослідження знайшли відображення у 10 наукових працях загальним обсягом 4,21 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,86 друк. арк., зокрема 5 статей у наукових фахових виданнях (з них 3 статті у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз та 1 стаття у зарубіжному фаховому виданні), 5 матеріалів наукових конференцій. У поданому в авторефераті списку публікацій, виконаних у співавторстві, уточнено особистий внесок здобувача.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Наукова та практична значущість результатів дослідження

Розроблені в дисертації пропозиції щодо оптимізації інвестиційного забезпечення природоохоронних заходів вуглевидобувного підприємства, які дозволяють встановити послідовність реалізації заходів щодо рекультивації й закладки відпрацьованого простору виробок, виходячи з обсягів коштів у відповідних фондах, які спрямовані на покращення екологічного стану регіону.

Сформульовані у дисертації наукові положення підтверджуються їх апробацією на 5 міжнародних науково-практичних конференціях. Результати дослідження мають суттєве практичне значення, що підтверджується їх використанням у діяльності підприємства ТОВ «ДТЕК-ЕНЕРГО» (акт впровадження додається в дисертації).

Окремі теоретичні та методичні положення дисертації використовуються при проведенні лекційних та практичних занять з дисциплін «Економічна оцінка проектів вуглевидобутку та постмайнінгу» у навчальному процесі освітньої програми «Міжнародний університет ресурсів», яка реалізується на базі Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» МОН України, ТУ «Фрайберзька гірничо-академія», Університету Монтан Леобен, НТУ «Краківська гірничо-металургійна академія ім. С. Сташиця», а також у навчальному процесі Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» МОН України при викладанні дисциплін кафедри менеджменту виробничої сфери «Менеджмент», «Моделювання в менеджменті» (довідка додається в дисертації).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних та методичних положень дисертації, її цілісність та логіку викладення матеріалу, разом з тим слід зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертації Богача К.С.:

1. Автором пропонується створення ефективно діючої системи екологічного моніторингу, яка є неодмінною умовою безпечності середовища

проживання у вугледобувних регіонах, проте незрозумілим є обґрунтування в роботі критерію ефективності вищенаведеної системи (с. 114)

2. В роботі не достатньо обґрунтовано, наскільки є можливим використання рекультивованої породи відвалів в якості земель сільськогосподарського призначення і яким є ефект від використання таких ґрунтів (с. 89-97).

3. Незрозумілими є особливості врахування кон'юнктури ринку вугілля при визначенні його ціни в періоді планування діяльності вуглевидобувного підприємства (с. 148).

4. В роботі недостатньо обґрунтованими є заходи щодо застосування додаткового оподаткування до підприємств-забруднювачів. Чи має автор на увазі оподаткування в результаті проведення екологічного аудиту діяльності вуглевидобувних підприємств? До того ж незрозумілим є критерії застосування цих податкових інструментів стимулювання (с. 125).

5. В роботі наведено в якості фінансового інструменту економічного механізму управління природокористуванням у вуглевидобувному регіоні залучення дотаційних коштів міжнародних організацій, проте незрозуміло яким чином ці кошти будуть залучатися для реалізації природоохоронних заходів на підприємстві (с. 135).

6. При аналізі механізмів фінансового стимулювання природоохоронної діяльності основна увага в роботі приділяється підприємствам, що належать до приватної власності. Оскільки організація фінансових потоків для інвестиційного забезпечення природоохоронних заходів на підприємствах державного сектору має свої особливості, то варто пояснити як саме можна застосувати зазначений механізм для державних вугільних шахт (с. 126-136).

Вищезазначені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Богача К.С. та не знижують її наукову і практичну цінність.

ВИСНОВОК

Дисертація Богача К.С. «Удосконалення економічного механізму управління природокористуванням у вуглеводобувному регіоні» є завершеною науковою роботою, в якій, на базі проведеного дослідження, розкрито актуальне наукове завдання щодо формування економічного механізму управління природокористуванням у вуглеводобувному регіоні, що має суттєве значення для розвитку економічної науки та практики підвищення ефективності функціонування вуглеводобувних підприємств у довгостроковій перспективі.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційна робота Богача Кирила Сергійовича на тему «Удосконалення економічного механізму управління природокористуванням у вуглеводобувному регіоні» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, які пред'являються до кандидатських дисертацій, та п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

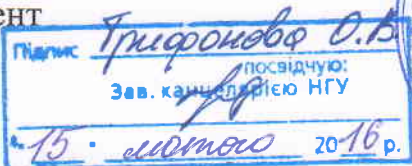
Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри управління земельними
ресурсами Львівського національного
аграрного університету

А. Я. Сохнич

А. Я. Сохнич

Підпис засвідчую:
Головний вчений секретар,
к.б.н., доцент



С.А. Різель



*Відрук отримано
вчений секретар
спеціалізованої
вченої ради*

15.02.2016р.

[Signature]